

Азъ се втрещихъ.

— Мамо, майчице! извика втори пжтъ, още пò-отчаянно, сжщиятъ гласъ.

И се умълча.

Новъ страдалецъ ли влизаше въ тъмницата? Нова страдалческа душа ли излизаше изъ тъмницата на тоя свѣтъ, и прѣди да тръгне за небето, отправяше това послѣдно въззвание до сжществото, което е най-мило човѣку на земята?

Не всичкитѣ тайни на затвора може да проникне единъ безпомощенъ затворникъ.

IV.

Подъ нашитѣ прозорци минуваха и карловцитѣ, когато отиваха за слѣдствие или сждане въ военния сждъ, помѣщението на който бѣше въ конашкия дворъ, на петдесетина метра отъ затвора. Съ тѣхъ заедно вървѣха въ сжда всѣкой день и двама други карловци, за които и прѣди да влѣза още въ затвора бѣхъ чулъ, че бѣха издайници, и сега, откакъ влѣзохъ, отъ разни признаци още повече се убѣдихъ, че да спасятъ своя бесполезенъ животъ, тѣ бѣха се съгласили да играятъ тая подла роль.

Двѣ изключения, които тѣ прѣдставляваха, ме особно поразиха. Тѣ ходѣха и заранъ и вечеръ въ военния сждъ, когато другитѣ карловци не отиваха освѣнъ по единъ пжтъ, и то прѣди деня на обѣсването си. Други се осжждаха, а тия двама оставаха. А освѣнъ това, тѣ се помѣщаваха въ жандармерийския каушъ, дѣто други политически прѣстжпници не се пущаха. Азъ ги гледахъ по нѣколко пжти на день да слизатъ и се качватъ по стълбата, която по-горѣ описахъ, и по която се отиваше въ кауша. Огъ врѣме на врѣме само азъ виждахъ и по нѣкой другъ бѣденъ карловецъ да се туря при тѣхъ. И мене се стискаше сърдцето, като мислѣхъ, че това прѣмѣстване ставаше съ цѣль, дано могатъ въ затвора шпионитѣ да изтрѣгнатъ изъ устата на жертвата това, което бѣ нужно на военния сждъ, за да обѣси и нея. Не бѣхъ посветенъ въ тайнитѣ на военнитѣ сжпии, но бѣхъ челъ въ записки още отъ епохата на голѣмата френска революция, за страшнитѣ пакости, сторени отъ държавнитѣ тъмнични шпиони, тѣй нареченитѣ *moutons* (овци), на сѣарестуванитѣ съ тѣхъ политически затворници. И азъ